

METODIKA PŘÍPRAVY ROZHODNUTÍ VELITELE SVAZKU PVOS

Stará vojenská moudrost praví, že první do boje — dříve než kterákoli zbraň — vstupuje myšlenka velitele. Tato myšlenka spočívá ve správném předvídání průběhu příští bojové činnosti a je rozvedená v cílevědomém rozhodnutí velitele, které považujeme za základ řízení vojsk a současně za nejdůležitější podmínku úspěchu v soudobém boji. Přitom cílovost rozhodnutí spatřujeme v nejlepším způsobu splnění stanoveného bojového úkolu, tzn. v nejkratším možném čase, za použití dostupných sil a prostředků při nejmenších ztrátách. Tato obecně platná optimalizační kritéria se pochopitelně plně vztahují i na vedení protivzdušných bojů a sražení, která z hlediska přípravy rozhodnutí jsou hlavním předmětem článku.

Na proces přípravy rozhodnutí můžeme nazírat z různých aspektů: ideově politických, sociálně psychologických, vojenskoteoretických a organizačně metodických. Já si v článku všimnu pouze organizačně metodické stránky úzce propojené s vojenskoteoretickým obsahem přípravy rozhodnutí na stupni svazku PVOS.

Postihnout a věrně popsat systém velení v jeho dynamice nemohu bez přijetí určitého dalšího kritéria metodologického dělení. Mluvíme-li o dynamice systému, je zřejmé, že jde o procesy, které probíhají v určitém čase. Ovšem vzít za základ dělení časové kritérium samo o sobě není možné bez toho, aniž by bylo vztaženo k určitým možným resp. pravděpodobným situacím, které mohou v „daném“ čase probíhat. Vzhledem k tomu, že myšlené situace mohou vyvstávat jen a jen v určitém čase, opravňuje nás k tomu, abychom nazvali základní kritérium, podle kterého můžeme rozdělovat velení, kritériem situačním.

Podle něho můžeme **velení rozdělit na:**

- organizaci plánování a přípravu bojové činnosti svazku PVOS;
- velení resp. řízení bojové činnosti svazku PVOS v období odrážení úderů vzdušného nepřítele;

— organizaci velení za zvláštních podmínek, mezi něž můžeme zahrnovat velení při různých variantách vyřazení míst velení, při obnově systému PVOS apod.

Chci ještě zdůraznit, že toto rozdělení má smysl čistě didaktický a neodporuje požadavku resp. nutnosti nepřetržitého velení. Na všechny jmenované části se totiž svým způsobem vztahuje určitá jednotná metodická posloupnost přípravy rozhodnutí a rozdíly jsou především v obsahové náplni, diktované konkrétními bojovými úkoly a situací. Z tohoto hlediska se zaměřím pouze na období přípravy bojové činnosti.

Při stanovení bojového úkolu obvykle **svazek PVOS obdrží:**

— závěry ze zhodnocení vzdušného nepřítele a v případě pohraničního svazku i závěry ze zhodnocení pravděpodobného pozemního nepřítele;

— zámysl PVOS (stručně úkol PVOS, resp. zámysl protivzdušné operace);

— složení a bojový úkol svazku PVOS (objekty, na jejichž obranu máme soustředit hlavní úsilí, náletové směry, které máme přehrazovat, hranice prostoru bojové činnosti svazku PVOS, prostory a místa rozvinutí hlavních sil a prostředků PLRV, SL a RTV, čáry zasazení SL do boje, výšky,

od nichž vytvořit souvislé radiolokační pole, naváděcí stanoviště a záložní letiště, postup při použití zálohy velitele svazu PVOS, jestliže je tato rozmístěna v prostoru bojové činnosti svazku PVOS);

— úkoly sousedních svazků PVOS, sil a prostředků PVO vojsk včetně frontového letectva a způsoby součinnosti (podrobné zásady organizace součinnosti jsou pak obsahem zvláštních směrnic pro součinnost);

— způsob velení svazku PVOS v průběhu bojové činnosti (VS, ZVS, způsob velení při vyřazení VS i ZVS z činnosti);

— počet hotovostních sil a prostředků a příslušné stupně jejich pohotovosti;

— lhůty pohotovosti k obraně, ostatní časové normy a lhůty předkládání příslušných hlášení.

Na základě tohoto úkolu přikročí velitel a štáb svazku PVOS k organizaci plánování a přípravě bojové činnosti, která zahrnuje:

— shromáždění potřebných podkladů pro přijetí rozhodnutí (ujasnění úkolu a zhodnocení situace s příslušnými závěry);

— zpracování a přijetí rozhodnutí k organizaci a vedení bojové činnosti;

— plánování bojové činnosti a stanovení úkolů podřízeným útvarům;

— organizaci uskupení sil a prostředků svazku PVOS v souladu s přijatým rozhodnutím a přípravu pro předpokládané manévry v průběhu boje;

— organizaci společné činnosti vojsk svazku PVOS a sladění požadavků součinnosti se sousedními svazky PVOS, silami a prostředky PVO vojsk atd.;

— organizaci velení a spojení;

— organizaci zabezpečení bojové činnosti;

— organizaci politické výchovné práce;

— kontrolu podřízených útvarů.

Základem přípravy rozhodnutí je nepřetržitá poznávací činnost velitele svazku a předvídatost, která závisí na jeho schopnostech a nadání, na dovednostech, praxi a připravenosti. Velitel svazku PVOS si vytváří **myšlenkový model očekávaného průběhu vedení bojové činnosti** a to především na základě studia vojenskoteoretických otázek. Zkušenosti ukazují, že jaký je model boje, vytvořený tvůrčí představivostí velitele, takový je i jeho praktický průběh při řízení vojsk v reálném boji.

Před velitelem stojí ovšem problém vždy komplexně a jeho práce tudíž nezáleží na jednotlivých, i když pozoruhodných myšlenkách, jako spíše v nutnosti postihnout celý problém a najít takové způsoby řešení, jež jsou nejvhodnější

v každém ohledu. Proto také ve skutečnosti probíhá proces přípravy rozhodnutí uceleněji a souhrněji, než jak z metodologických a systematických hledisek uvedu dále. V každém případě však začíná ujasněním úkolu.

Ujasnění úkolu velitelem svazku PVOS spočívá ve správném pochopení zámyslu nadřízeného velitele a v určení úlohy a místa svazku při plnění tohoto zámyslu. Velitel si uvědomuje kdy svazek plní úkol v prvním či druhém sledu, nakolik rozhodující bude bojová činnost svazku ve smyslu splnění úkolu svazem PVOS apod. Posuzuje bráněné objekty a prostory a uváží nakolik ovlivní použití ZHN plnění bojového úkolu. Současně s tím velitel svazku seznámí svoje zástupce a náčelníka štábu (zpravidla i náčelníka operačního oddělení) s novým bojovým úkolem.

Ve chvíli ujasnění úkolu začíná fakticky proces přijímání rozhodnutí cestou hledání nejlepšího způsobu plnění bojového úkolu. Současně během vypracování rozhodnutí proces ujasňování pokračuje, neboť neustále se ověřuje shoda všech plánovaných činností s těmi cíli, kterých musí útvary a jednotky dosáhnout v průběhu plnění zadaného úkolu.

Po této prvé etapě ujasnění úkolu stanoví velitel svazku PVOS opatření, která máme učinit bezprostředně. Tato opatření jsou vydávána formou předběžných nařízení a mohou zahrnovat:

— opatření ke zvýšení bojové pohotovosti útvarů;

— vyslání představitelů štábu svazku PVOS k upřesnění otázek součinnosti se sousedními svazky PVOS, se štáby PVO vojsk a frontového letectva;

— předběžné pokyny pro přesuny útvarů, dílčí manévry jednotek s cílem jejich vyvedení zpod úderu, rozptýlení a maskování letounů na letištích apod.

Dále velitel svazku PVOS si ujasní **kalkulaci času**, ve kterém zpravidla stanoví potřebnou dobu pro:

— ujasnění úkolu a zhodnocení situace;

— vydání předběžných nařízení a pokynů důstojníkům štábu a náčelníkům složek pro přípravu podkladů k rozhodnutí;

— rekognoskaci VS (ZVS), letišť, popř. bojových sestav PL raketových útvarů;

— vyslechnutí příslušných návrhů a přijetí rozhodnutí;

— návrh vlastního rozhodnutí nadřízenému veliteli svazu PVOS;

— vydání úkolů podřízeným útvarům;

— vyslechnutí rozhodnutí podřízených velitelů útvarů;

— vlastní přípravu bojové činnosti vojsk;

— kontrolní činnost a časovou zálohu.

Posléze přistupuje velitel k **hodnocení situace**, ve které bude svazek PVOS plnit uložený úkol. Hodnotí nepřítele, vlastní vojska a podmínky bojové činnosti. Hodnocení jednotlivých částí může mít tento obsah:

Nepřítel:

— sestava, rozmístění a předpokládaný charakter činnosti pozemních vojsk (pro pohraniční svazky PVOS);

— sestava, rozmístění, bojové možnosti a předpokládaný charakter činnosti vzdušného nepřítele při úderu na bráněné objekty a při jeho letu do hloubky státu v různých podmínkách, včetně klamně činnosti a překonávání systému PVO;

— možné náletové směry prostředků vzdušného napadení, výskyt jaderné výzbroje a možnosti jejího použití (podrobněji hodnotí předpokládanou radiální situaci).

Při hodnocení pozemní situace musí velitel svazku vyhodnotit čáru, na které je nepřítel, jeho vzdálenost od bráněných objektů a taktéž očekávanou činnost nepřítele se zvláštním zřetelem na použití ZHN, prostředků radioelektronického boje, shoz výsadků a možnost působení diverzních skupin. Na základě zhodnocení pozemní situace, učiní velitel svazku závěr, jaká opatření jsou nezbytná pro případ, že pozemní nepřítel napadne bráněné objekty a palebná či technická postavení jednotek PL raketových útvarů, letišť útvarů SL apod.

Při hodnocení vzdušného nepřítele hodnotí velitel na základě podkladů od nadřízeného možnosti prostředků vzdušného napadení nepřítele, jeho uskupení a sestavu, rozmístění strategického a taktického letectva i jiných prostředků vzdušného napadení. Vzdálenost prostorů rozmístění strategického a taktického letectva a jeho příletové doby. Charakter činnosti a taktiku nepřítele předpokládanou při vzdušném napadení. Způsob podpory pozemních vojsk a vzdušného průzkumu. Rozsah hromadného použití taktického a strategického letectva. Způsoby umlčování prostředků PVOS. Výskyt rušičů a způsob jejich činnosti. Hlavní a pomocné směry náletů letectva nepřítele. Možnosti a v jakém měřítku použije nepřítel rakety s plochou dráhou letu, protiradiolokační rakety, zbraně hromadného ničení (včetně neutronových zbraní) apod.

Na základě studia těchto otázek vyvozuje velitel svazku tyto závěry:

— z jakých náletových směrů nejpravděpodobněji očekává údery vzdušného ne-

přítele na bráněné objekty, přičemž tyto náletové směry jsou základním kritériem pro stanovení příslušných variant vlastního rozhodnutí;

— jaké prostředky vzdušného napadení bude nepřítel používat a charakter jejich činnosti;

— jaké základní podklady přijmout pro výpočet čar vzletu a zasazení stíhačů do boje, pravděpodobné hranice splnění úkolu nepřitelem, čáry pohotovosti PL raketových útvarů;

— nejvýhodnější bojové vybavení svazku, bojové sestavy útvarů a jednotek svazku, zabezpečující nejvyšší efektivnost bojové činnosti;

— předpokládaný čas začátku vzdušného napadení nepřitelem a jeho délku (v případě, že je možné tyto skutečnosti zjistit).

Vlastní vojska:

— sestava, rozmístění a bojové možnosti vlastních útvarů a jednotek;

— sousedé, jejich úkoly, možnosti a podmínky součinnosti s nimi;

— rozměry prostoru bojové činnosti svazku a jeho vliv na podmínky plnění bojových úkolů;

— poloha bráněných objektů, jejich charakter a rozmístění v prostoru bojové činnosti;

— možnosti vlastních prostředků průzkumu a uvědomování o vzdušném nepříteli a prostředků k řízení bojové činnosti svazku;

— letištní síť v prostoru činnosti svazku a možnost její obrany.

Při rozboru sestavy, rozmístění a bojových možností vlastních útvarů a jednotek veliteli svazku hodnotí:

— stupeň bojové pohotovosti útvarů a jednotek;

— stupeň bojové vycvičenosti příslušníků svazku;

— stav bojové techniky;

— složení a bojové možnosti útvarů a jednotek;

— vedení bojové činnosti v podmínkách radioelektronického boje;

— předpokládanou činnost útvarů a jednotek v průběhu raketového jaderného úderu a při vlastním odražení vzdušných úderů nepřítele podle stanovených variant;

— potřebný čas pro přípravu bojové činnosti;

— organizaci velení, spojení a navádění SL;

— stav a možnosti všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk;

— předpokládaná opatření k obnově narušeného systému PVO.

Na základě studia těchto otázek dělá velitel svazku závěry, jaká

— opatření je třeba učinit pro zvýšení bojové pohotovosti útvarů a jednotek;

— opatření je nutno učinit vzhledem ke stavu útvarů a jednotek SL, PLRV a RTV;

— nařízení je třeba vydat útvarům a jednotkám, aby byla zabezpečena jejich pohotovost ve stanovených lhůtách.

Při hodnocení sousedů velitel svazku PVOS studuje počet a možnosti útvarů PLRV v sousedních prostorech bojové činnosti, úkoly útvarů SL, jejich možnosti, sestavu a způsoby jejich činnosti při odražení náletů prostředků vzdušného napadení, způsob předávání (převzetí) velení a informací o bojové činnosti stíhacího letectva při letu nepřitele ve výšce pod hranicí činnosti PL raket, čáry vyvedení stíhačů z boje při přiletu k prostoru působnosti PL raket, letiště manévru, způsob součinnosti se sousedy. Na základě studia těchto otázek dělá velitel závěry:

— jak ovlivňuje činnost sousedů plnění bojových úkolů svazku vzhledem k zabezpečení obrany objektů v prostoru bojové činnosti svazku;

— na jakých směrech jsou nejvíce odkryty přístupy k bráněným objektům;

— jaká nařízení je třeba vydat útvarům pro součinnost se sousedy (SL a jinými prostředky PVOS).

Bráněné objekty hodnotí jak v celku tak i po částech. Stanoví celkový rozměr objektu i jeho jednotlivých částí, jejich vzájemnou vzdálenost, konfigurace i určení každé části objektu. Na základě studia bráněných objektů dochází velitel k závěrům:

— mohou-li být objekty vzhledem k svému charakteru napadeny ZHN;

— jaký vliv mají rozměry, konfigurace a vzájemné rozmístění jejich jednotlivých částí na organizaci obrany PLRV;

— které prvky objektů jsou jako hlavní a které směry jsou nejvýhodnější pro úder nepřitele.

Podmínky bojové činnosti:

— denní a roční doba bojové činnosti;

— klimatické a meteorologické podmínky;

— terén v prostoru bojové činnosti;

— radiační situace.

Při hodnocení podmínek bojové činnosti velitel svazku PVOS rozebírá:

— charakter terénu v prostoru bojové činnosti a jaký vliv má na organizaci průzkumu RTV a vedení bojové činnosti PLRV a SL;

— ochranné vlastnosti terénu před účinky ZHN;

— výskyt přírodních úkrytů, cest, podjezdů, vodojemů apod;

— vliv terénu na činnost letectva a bezpilotních prostředků vzdušného napadení nepřitele;

— stav počasí v daném ročním období a jeho vlivy na bojovou činnost útvarů PLRV a SL.

Po rozboru této části dělá velitel svazku tyto závěry:

— do jaké míry terén a klimatické podmínky usnadňují nebo zhoršují podmínky k obraně objektů, rozmístěných v prostoru bojové činnosti;

— jak nevhodněji řešit bojovou sestavu PL raketových útvarů a jednotek;

— jaký je objem ženijních prací a v jaké době je splnit;

— jaká učinit opatření, aby se odstranil nebo snížil nepříznivý vliv klimatických podmínek na organizaci a vedení bojové činnosti PL raketovými útvary a útvary SL.

Neoddělitelnou součástí hodnocení situace je hodnocení radiační situace, která se může vytvořit v důsledku použití jaderných zbraní nepřitelem. Radiační situaci hodnotíme podle předpokládaného rozsahu radiačního zamoření prostoru. Předpokládaný rozsah zamoření určuje operační oddělení spolu s chemickým náčelníkem a náčelníkem průzkumu. Přitom stanoví:

— jaké druhy výbuchů a ráže jaderných zbraní naplní může nepřítel na bráněné objekty použít;

— prostory, ve kterých může dojít k výbuchům jaderných náplní při sestřelech prostředků vzdušného napadení nepřitele;

— pravděpodobné směry šíření radioaktivních oblaků;

— možné hranice zamoření a prostory, kde můžeme očekávat silnou úroveň radiace.

Při hodnocení přihlídneme též k předpokládané radiační situaci u sousedních svazků, která může podstatně ovlivnit stupeň zamoření prostoru bojové činnosti svazku PVOS.

Dále musí velitel všestranně zhodnotit podmínky, ve kterých povede svazek bojovou činnost, a určit opatření k zabezpečení odolnosti PVO a snížení ztrát v důsledku radiačního zamoření.

V závěrech hodnocení radiační situace musí velitel svazku PVOS určit:

— letiště a záložní letiště stíhacího letectva;

— prostory rozmístění VS, ZVS, naváděcích stanovišť a pomocných naváděcích stanovišť;

— prostory rozvinutí útvarů (svazků) PLRV;

— nutný stupeň ženijního zabezpečení a další opatření k celkovému zvýšení odolnosti prvků bojové sestavy svazku;

— hlavní a záložní příslušné cesty;

— prostory soustředění sil a prostředků, určených k ochraně útvarů před následky napadení prostředky hromadného ničení;

— hlavní úkoly, které budou útvary řešit v rámci ochrany proti zbraním hromadného ničení a to jak při přípravě, tak i v průběhu bojové činnosti.

Základní podklady pro zhodnocení situace v úzce odborných otázkách připravuje velitel svazku PVOS štáb, náčelníci druhů vojsk a služeb. Obsah jednotlivých návrhů nebude rozebírat. Chci jen připomenout, že pokud jsou přednášeny souvislou formou, musí se vyznačovat především logickou posloupností, měly by být přednášeny přesvědčivým způsobem a závěry z nich vyplývající by se měly opírat o jednoznačná zdůvodnění a propočty. Zpravidla však jsou návrhy odborných náčelníků přednášeny formou krátkých odpovědí na jednotlivé otázky velitele. V úplnosti by měl předložit návrh náčelník štábu, jehož obsah si velitel porovná se svým zámyslem rozhodnutí. Velitel svazku PVOS uváží výše zmíněné návrhy a přijme vlastní rozhodnutí.

Rozhodnutí velitele svazku obsahuje:

— závěry ze zhodnocení vzdušného nepřitele (směry bojové činnosti, objekty, síly a způsoby úderů na objekty, do kterých prostorů bude použito jaderné munice, možnost použití řízených střel „vzduch-zem“ a čáry odpálení);

— zámysl bojové činnosti (úkol svazku PVOS, na které objekty a směry soustředit hlavní úsilí vojsk; součinnostní svazky PVOS, zásady vytváření bojových sestav);

— úkoly podřízeným útvarům (svazkům) druhů vojsk;

— způsoby součinnosti se sousedními svazky PVOS silami a prostředky PVO vojsk;

— složení a místo záloh, způsob jejich využití a obnovení;

— úkoly v bojovém materiálním technickém a speciálním zabezpečení, velikost zásob, jejich rozdělení a způsoby ukrytí;

— organizace velení a stranickopolitická práce;

— lhůty bojové pohotovosti nové bojové sestavy svazku PVOS (svazku jako celku a jednotlivě po druzích vojsk);

— způsob zabezpečení nepřetržitě bojové pohotovosti útvarů a organizací hotovostního systému.

Po přijetí rozhodnutí vydá velitel svazku PVOS náčelníkovi štábu a náčelníkům

druhů vojsk a služeb příslušné doplňující směrnice a nařízení.

Tato nařízení budou zahrnovat postup při plánování bojové činnosti, předání bojových úkolů útvarům (svazkům) druhů vojsk, organizaci kontroly a pomoci vojskům. Bojový úkol útvarům (svazkům) druhů vojsk stanoví zpravidla okamžitě po přijetí rozhodnutí. Může to učinit přímo velitel svazku v případě, že to dovozuje situace a čas, nebo štáb ve formě rozkazu (bojového nařízení). Kromě toho, mohou úkoly doručit důstojníci štábu k podřízeným, nebo přizvat si velitele podřízených útvarů na VS svazku PVOS. Štáb svazku na základě přijatého řešení a doplňujících nařízení zahájí plánování bojové činnosti, která ve skutečnosti představuje další kvalitativní a kvantitativní rozvíjení a upřesnění původního rozhodnutí velitele. Jde tedy o novou skupinu otázek, které rozebírat nebude.

Uvedená metodická posloupnost otázek probíraných velitelem při přípravě rozhodnutí je sice cenná z hledisek postižení celkového obsahu práce, ale v podstatě neříká nic o tom, jakými metodami a prostředky se k nim velitel dopracovává. Protože ve skutečnosti opět jde o nový tématický celek, omezím se v závěru alespoň na stručné shrnutí vývojových tendencí a možností, které v tomto směru se při přípravě rozhodnutí nabízejí.

V prvé řadě jde o širší využití dostupné výpočetní techniky. Zde je ovšem nutné cílevědoměji zlepšit komunikaci mezi subjektem — velitelem a počítačem. Z toho se vyvozuje rozvoj tzv. „systémů podporujících rozhodování“, které se orientují na přímou podporu velitele a to na základě uchování jen nezbytně nutných informací, které lze vyvolávat jednoduchými a stručnými instrukcemi, přičemž informace budou předkládány způsobem pro velitele obvyklým a snadno srozumitelným. Další pozornost při přípravě rozhodnutí je zaměřena na efektivnější využití metod operační analýzy, systémových přístupů, algoritmizace operačně taktických úloh, statistické teorie rozhodování, uplatnění teorie zdůvodněného rizika, využití heuristiky v rozhodovacích procesech prohlubování metod objektivní kontroly atd.

Z naznačeného vyplývá, že jde o celý komplex otázek, jejichž rozpracování a zejména realizace je věcí budoucí praxe. Po právu se očekává, že především vojenské školy v úzkém sepeřtí s praxí vojsk dají příslušné návody k uplatnění těchto nových metod a to jak v jednotlivostech, tak i v celém komplexu.